

ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕСИМІСТИЧНИХ ВИСЛОВЛЕНЬ

У статті досліджено прагматичні чинники, які визначають особливості комунікативної поведінки песиміста. Виявлено структурні особливості песимістичного мовленнєвого акту, чотирирівнева структура якого традиційно представлена локутивним, іллокутивним, пропозиційним та перлокутивним актами. Локутивний акт полягає в озвученні мовцем песимістичних диспозицій, атрибутів та настроїв. Встановлено, що основними іллокуціями мовця-песиміста є такі: інформування адресата про песимістичне бачення ситуації, у якій опинилися співрозмовники; інформування адресата про песимістичну самооцінку комуніканта-песиміста; підтвердження песимістичного світобачення адресанта; отримання психологічної підтримки від адресата; вираження песимістичного настрою, зумовленого і внутрішніми диспозиціями, і зовнішніми причинами; передача емоційного стану адресанта. Беручи до уваги інформаційно-кодову модель комунікації, пропозиційний складник песимістичного мовленнєвого акту, який є відчленованим від суб'єктивного змісту показником судження, описано в термінах предметного й акціонального фреймів. З'ясовано перлокутивні цілі мовця-песиміста: спонукати адресата змінити світоглядні настанови; спонукати адресата до зміни поведінки; нав'язати свою суб'єктивну думку; здійснити емоційний вплив на адресата; змінити психологічний стан і настрої адресата шляхом породження сумніву, невпевненості, безнадії, недовіри, розчарування та інших психологічних станів та емоційних реакцій, які актуалізують якісні ознаки песимізму. Виявлено, що можливість експліцитного вираження в поверхневій структурі мовленнєвого акту показника прагматичного компонента значення лежить в основі інтерпретації характеру його іллокутивної сили. Доведено, що у прямих песимістичних мовленнєвих актах адресант експлікується у формі особового займенника першої особи *I*, а іллокутивна сила відображає пропозиційний зміст висловлення, котрий передають лексеми-ідентифікатори песимізму. Прагматичний компонент непрямих песимістичних мовленнєвих актів – імплікований.

Ключові слова: песимістичне висловлення, мовленнєвий акт, іллокуція, пропозиційний акт, перлокутивна мета.

Постановка наукової проблеми та її значення. Основа комунікативної поведінки песиміста – мовленнєва діяльність, вивчення якої неможливе без урахування прагматичних та дискурсивних чинників. Дискурсивно-прагматичний підхід до вивчення мовних явищ фокусує увагу на тому, як мова використовується людьми в елементарних мовленнєвих актах та в складних комунікативних подіях, таким чином включаючись у соціально-комунікативну взаємодію людей [12, с. 10].

Центр мовленнєвого складника комунікативної поведінки песиміста – песимістичне висловлення (далі – ПВ), що з погляду мовленнєвого статусу є окремим мовленнєвим актом, у якому вербалізується песимістичне світобачення мовця. Оскільки одним із завдань прагматики є дослідження загальних принципів інтерпретації мовленнєвих актів, зокрема інтерпретації наміру мовця [10, с. 60], проблема інтерпретації наміру мовця-песиміста полягає в адекватному декодуванні ПВ.

Аналіз досліджень цієї проблеми. На сьогодні в межах комунікативного підходу до дослідження механізмів відображення емоцій, емоційних станів та почуттів у мові й у мовленні з'ясовано прагматичні особливості низки емотивно маркованих висловлень: презирства [2], радості [4], емпатії [5], інтересу [7], осуду [13] та ін. Песимізм як світоглядний конструкт, що впливає на характер вербального та невербального вираження емоцій, зумовлює формування окремого типу комунікативної поведінки, один із кроків на шляху дослідження котрої є прагмасемантичний аналіз песимістичних висловлень.

Мета статті – виявлення прагматичних чинників, які визначають основні параметри комунікативної поведінки песиміста. Сформульована мета передбачає виконання таких **завдань**: 1) з'ясувати структурні особливості песимістичного мовленнєвого акту; 2) виявити основні іллокуції мовця-песиміста; 3) описати пропозиційний складник песимістичного мовленнєвого акту; 4) визначити перлокутивні цілі мовця-песиміста.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження.

Елементарна мовленнєва дія, яка набуває форми мовленнєвого акту (далі – МА), як правило, співвідноситься з реченням – мовною одиницею, що має свою структуру, семантику і прагматику [9]. Тому в центрі нашої уваги перебувають мовленнєві акти, для яких характерна реалізація песимістичних інтенцій мовця саме в межах речення.

Згідно з традиційним розумінням структури МА [11], вважаємо, що здійснюючи МА, мовець-песиміст вдається до: 1) локутивного акту, який є озвученням ПВ; 2) іллокутивного акту, що вказує на комунікативну мету мовця-песиміста; 3) пропозиційного акту, який як повідомлення про ситуацію, в котрій перебуває мовець-песиміст, характеризується істинністю і несуперечливістю; 4) перлокутивного акту, що полягає в навмисному впливі мовця-песиміста на адресата, досягненні певного результату (перлокутивного ефекту).

Домінантним складником наведеної вище структури є іллокутивний акт, онтологічними ознаками якого є вербальна основа, залученість у систему соціальної діяльності, усвідомленість, цілеспрямованість, спрямованість на партнера в комунікації, творчий характер, конвенціональність, пропозиціональність, успішність/неуспішність здійснення [1, с. 161]. Сутність іллокутивного акту відображається в мовленнєвому акті як його іллокутивна сила або іллокутивна функція. Мета мовця, втілена в іллокуції, як словесному виразнику наміру мовця, якою визначаються відношення мовця і світу речей, що встановлюються мовленнєвим актом, відіграє вирішальну роль у визначенні іллокутивної сили висловлення [8, с. 76–84].

Проведений прагмасемантичний аналіз ПВ дозволяє виокремити такі іллокуції мовця-песиміста:

1) інформувати адресата про песимістичне бачення ситуації, у якій опинилися співрозмовники.

“You see, this is getting harder. We should have studied it better. I think we’ll be getting lost once outside,” Jessica said pessimistically (J. Schmoke, p. 248).

У наведеному прикладі адресант, метою якого є інформувати адресата про песимістичне ставлення до подій, що відбуваються, передбачає негативний розвиток ситуації в майбутньому, одночасно докоряючи себе за певні прорахунки, що призвели до цієї ситуації. Це дозволяє стверджувати, що ці МА вказують на реалізацію песимізму як атрибутивного стилю.

2) Інформувати адресата про песимістичну самооцінку комуніканта-песиміста.

“...I’m a pessimist.”

“A german pessimist!”

“A pessimist. I’m a new sort of pessimist. I think I’m the sort that will go down.”

(L. Wyndham, p. 13).

Повна песимістична автохарактеризація адресанта, фокусом якої є лексема-ідентифікатор песимізму *pessimist*, вказує на диспозиційний песимізм мовця, який вважає за необхідне інформувати адресата про свою песимістичну акцентуацію.

3) Підтвердити песимістичне світобачення адресанта.

“Do you think he’s really taking us to the tablet?” Omnal whispered pessimistically to Ryon while Achendo was busy hacking away at one such spot (J. S. Barrett, p. 251).

Використання мовленнєвого кліше у формі загального запитання *Do you think* та ЛО *really* вказує на недовіру та невпевненість адресанта і його намір упевнитись у підтримці своїх песимістичних очікувань.

4) Отримати психологічну підтримку від адресата.

“What do we do?” Courtney asked pessimistically. “Nobody is coming now. If they were, they’d be here. It’s up to us.” (R. Richdale, p. 98)

Клішоване спеціальне запитання *“What do we do?”*, відображаючи цілий спектр якісних ознак песимізму (невпевненість, розпач, безнадія, недовіра, невіра та ін.), у підсумку вказує на намір мовця переконатись у можливості отримати психологічну підтримку від співрозмовника.

5) Виразити песимістичний настрій, зумовлений і внутрішніми диспозиціями, і зовнішніми причинами.

Hackett, continuing in his pessimistic mood, said, "Well, I just hope we don't bump into Iron Man while we're out in Colorado. People have a habit of dying when he's around." (V. Flynn, p. 185).

Проілюстрований приклад демонструє бажання адресанта омовнити свій песимістичний настрій (*Well, I just hope we don't*), викликаний внутрішніми причинами (*pessimistic mood*) та зовнішніми обставинами (*bump into Iron Man while we're out in Colorado. People have a habit of dying when he's around.*)

6) Передати емоційний стан адресанта.

"If we can find the ship in this storm!" Birkett said pessimistically. How the devil would we ever find it if we had no compass?" (Wilbur S. Peacock, p. 5).

Прагнення мовця виразити свій емоційний стан у вищенаведеному прикладі відображено вживанням риторичного запитання, умовного способу та пейоративної лексики (ЛО *devil*).

Пропозиційний акт, як базовий і дескриптивний елемент будь-якого мовленнєвого акту, є відчленованим від суб'єктивного змісту показником судження. Беручи до уваги інформаційно-кодову модель комунікації, вважаємо можливим описати пропозиційний складник ПВ у термінах предметного й акціонального фреймів [3], крім того, обидва з них демонструють тенденцію до варіювання своїх пропозиційних схем:

а) предметний фрейм (кваліфікативна схема та схема способу буття).

[ХТОСЬ/ЩОСЬ] Є/ІСНУЄ] ТАКИМ ЧИНОМ] ТАКИМ/ТАК]

Наприклад:

"It won't be any good," the boy said pessimistically (A. E. Martin, p. 31);

б) акціональний фрейм.

[ХТОСЬ/ЩОСЬ] ДІЄ] ТАКИМ ЧИНОМ] З ТАКОЮ МЕТОЮ] ТУДИ] ТУТ] ЗВІДКИ] З ТАКОЇ ПРИЧИНИ] З ТАКИМ РЕЗУЛЬТАТОМ].

Наприклад.

"Will this episode affect my commitment to your son's education Your Excellency?" he asked pessimistically (D. Fawkes, p. 158).

Перлокуція полягає в здійсненні мовленнєвого впливу на інформаційний стан адресата, його настрої, плани, бажання, волю, якого мовець інтенційно досягає, здійснюючи локутивний та іллокутивний акти [6, с. 163]. Це зовнішня мета висловлення, його спрямованість на посткомунікативний ефект. Проте, зауважимо, що ця спрямованість не виводить перлокутивний акт за межі мовленнєвого акту. Перлокутивний акт – це частина мовленнєвого акту мовця, а не посткомунікативна дія адресата [12, с. 111].

Унаслідок прагмасемантичного аналізу ПВ виокремлено такі перлокутивні цілі мовця-песиміста:

1. Спонукати адресата змінити світоглядні настанови.

Vicky gazed out over the ocean. "It is looking beautiful, Shiley; a world as yet unspoiled."

Kevin huffed with a smile. "Just wait until humanity gets their hands on it," he mumbled pessimistically – his statement supported be acknowledging gestures from Jamie (Chris J. Berry, p. 73).

Наведений приклад демонструє наміри мовця переконати адресата змінити сприйняття реальності й зрозуміти, що людство – головна причина всіх світових негараздів та проблем (краса океану залишиться незайманою доти, поки людина не втручається у перебіг подій). Вербалізуючи таким чином безнадію та невпевненість у майбутньому, адресант спонукає адресата до зміни своїх світоглядних настанов.

2. Спонукати адресата до зміни поведінки.

"I never put mushrooms in a salad in my life," I said indignantly. "Well, can't even tell when you're going to start," Laurie said pessimistically (Sh. Jackson, p. 363).

Висловлюючи недовіру та сумнів у реалізації певної дії (*Well, can't even tell*), адресант водночас демонструє переконаність, що раніше чи пізніше ця дія здійсниться (*you're going to start*). Маніпулюючи таким чином свідомістю співрозмовника, адресат спонукає його до підсвідомої зміни поведінкових реакцій.

3. Нав'язати свою суб'єктивну думку.

"He's in the library? Well, that's the last we'll see of him today," Margaret said pessimistically (W. R. Gingell, p. 215).

Упевненість адресанта в негативному сценарії перебігу майбутніх подій (*the last we'll see of him today*) спричинена особистим негативним попереднім досвідом (*He's in the library?*), що сприяв формуванню песимізму як атрибутивного стилю, призводить до бажання вплинути на адресата, нав'язавши йому свою суб'єктивну думку про певну особу, подію або ситуацію.

4. Здійснити емоційний вплив на адресата.

"I guess it depends on what they have to say providing no one was killed. Broken bones and they may not talk. A bullet hole in the head and we're looking at a full fledged murder investigation," I added pessimistically, as is my nature (L. Smith, p. 528).

Наведений вище приклад песимістичного МА – зразок експлікації негативних очікувань адресанта, вербалізація яких (*A bullet hole in the head*) завдяки своїй реалістичності є сильним засобом емоційного впливу на адресата.

5. Змінити психологічний стан і настрої адресата шляхом породження сумніву, невпевненості, безнадії, недовіри, розчарування та інших психологічних станів і емоційних реакцій, які характеризуємо як якісні ознаки песимізму.

"Some of the companies could be steadier," Pahner commented pessimistically (D. Weber, p. 93).

Висловлюючи певне припущення (*could be steadier*), адресант не тільки демонструє своє власне песимістичне бачення ситуації, а й намагається передати його співрозмовнику, відтак змінюючи його настрої та психологічний стан.

Можливість експліцитного вираження в поверхневій структурі мовленнєвого акту показника прагматичного компонента значення лежить в основі інтерпретації характеру його іллокутивної сили. Відповідно, МА, іллокутивна формула яких безпосередньо співвідноситься зі структурно-семантичним типом висловлення, отримали назву прямих МА. У прямих песимістичних МА адресант експлікується у формі особового займенника першої особи *I*, а іллокутивна сила відображає пропозиційний зміст висловлення, який передається лексемами-ідентифікаторами песимізму, тобто ЛЮ, які формують відповідне лексико-семантичне поле. Наприклад.

"Are you a cynic?"

"I'm unhappy. If I was a cynic it would probably make me feel better" (Ch. Bukowski, p. 139).

Прагматичний компонент непрямих песимістичних МА – імплікований. Тобто непряма іллокуція як компонент песимістичного смислу, що надбудовується над буквальним значенням, виступає як імплікатура. Наприклад:

That afternoon my mother had brought me the roses.

"Save them for my funeral," I'd said.

My mother's face puckered, and she looked ready to cry (S. Plath, p. 149).

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Проведене дослідження дає підстави для висновку про те, що, здійснюючи мовленнєвий акт, мовець-песиміст озвучує песимістичне висловлення (локутивний акт), визначає свою іллокутивну мету (іллокутивний акт), повідомляє про онтологічні характеристики ситуації, в якій відбувається песимістичний мовленнєвий акт (пропозиційний акт), намагається вплинути на адресата (перлокутивний акт). Прямі та непрямі песимістичні мовленнєві акти відрізняються способом конструювання песимістичних смислів. Зважаючи на результати цього дослідження, перспективним вважаємо виявлення таксономічних характеристик песимістичних мовленнєвих актів.

Дж ерела та література

1. Безугла Л. Р. Вербалізація імпліцитних смислів у німецькомовному діалогічному дискурсі : монографія / Л. Р. Безугла. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. – 332 с.
2. Ботвінко-Ботюк О. М. Структурно-семантичні та комунікативно-прагматичні особливості висловлень презирства (на матеріалі англomовного художнього дискурсу) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.04 / О. М. Ботвінко-Ботюк. – Луцьк, 2014. – 207 с.
3. Жаботинская С. А. Когнитивные и номинативные аспекты числительных (на материале современного английского языка) : дисс. на соискание науч. степени доктора филол. наук : 10.02.19 / С. А. Жаботинская. – М., 1992. – 336 с.
4. Киселюк Н. П. Вербальні та невербальні засоби актуалізації емоційного стану радості в художньому дискурсі (на матеріалі англomовної прози ХХ–ХХІ століть) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.04 / Н. П. Киселюк. – Луцьк, 2008. – 240 с.
5. Козяревич Л. В. Вербальні й невербальні засоби емпатизації діалогічного дискурсу (на матеріалі англomовної прози ХХ століття) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.04 / Л. В. Козяревич. – Київ, 2006. – 191 с.
6. Макаров М. Л. Основы теории дискурса / М. Л. Макаров. – М. : Гнозис, 2003 – 280 с.
7. Максименко Ю. В. Номинативне поле “Інтерес” у сучасному англomовному художньому дискурсі: семантичний та прагматичний аспекти : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.04 / Максименко Юлія Валеріївна. – Київ, 2014. – 221 с.
8. Одарчук Н. А. Відмова : семантичний та прагматичний аспекти : монографія / Н. А. Одарчук. – Луцьк : РРВ “Вежа” Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009. – 206 с.
9. Почепцов Г. Г. Предложение / Г. Г. Почепцов // Иванова И. П. Теоретическая грамматика современного английского языка / И. П. Иванова, В. В. Бурлакова, Г. Г. Почепцов. – М., 1981. – С. 161–281.
10. Приходько А. И. Семантика и прагматика оценки в современном английском языке / А. И. Приходько. – Запорожье : Изд-во Запорож. гос. ун-та, 2004. – 321 с.
11. Серль Джон Р. Что такое речевой акт? / Джон Р. Серль // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 17 : Теория речевых актов. – М., 1986. – С. 151–169.
12. Сусов И. П. Лингвистическая прагматика / И. П. Сусов. – Винница : Нова кн., 2009. – 272 с.
13. Черняк О. П. Структурно-семантичні та комунікативно-прагматичні особливості висловлень осуду (на матеріалі англomовного художнього дискурсу) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / О. П. Черняк. – Луцьк, 2005. – 252 с.
14. Barrett J. S. Ascension / J. S. Barrett. – Lulu Press, Inc, 2014. – 337 p.
15. Berry Chris J. The Guardian of Nemisia / Chris J. Berry. – Author House, 2015. – 244 p.
16. Bukowski Ch. Ham on Rye / Ch. Bukowski. – Harper Collins, 2002. – 288 p.
17. Fawkes D. The Cloth Elephant / D. Fawkes. – Memoirs Publishing, 2014. – 250 p.
18. Flynn V. The Third Option / V. Flynn. – Pocket Star, 2010. – 368 p.
19. Gingell W.R. Spindle / W.R. Gingell. – Pronoun, 2017. – 422 p.
20. Jackson Sh. Just an Ordinary Day / S. Jackson. – Penguin UK, 2017. – 496 p.
21. Martin A. E. Common People / A. E. Martin. – Wakefield Press, 1994. – 219 p.
22. Peacock Wilbur S. Uranian Justice / Wilbur S. Peacock. – eStar Books, 2014. – 8 p.
23. Plath S. The Bell Jar / S. Plath. – FABER&FABER, 2005. – 240 p.
24. Richdale R. Catalyst / R. Richdale. – Xin Xii, 2017. – 201 p.
25. Schmoke J. Oblivion II / J. Schmoke. – Author House, 2009. – 660 p.
26. Smith L. The Red Dress / L. Smith. – Author House, 2014. – 716 p.
27. Weber D. March to the Sea / D. Weber, J. Ringo. – Baen Books, 2001. – 532 p.
28. Wyndham L. Tarr / L. Wyndham. – Oxford : OUP, 2010. – 384 p.

References

1. Bezuhla, Liliya. 2007. *Verbalizatsiya implitsytnykh smysliv u nimets'komovnomu dialohichnomu dyskursi*. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina.
2. Botvinko-Botyuk, Olena. 2014. “Strukturno-semantychni ta komunikatyvno-prahmatychni osoblyvosti vysloven' prezyrstva (na materialy anhlomovnoho khudozhn'oho dyskursu).” PhD diss., Luts'k.
3. ZHobotinskaya, Svetlana. 1992. “Kognitivnyye i nominativnyye aspekty chislitel'nykh (na materiale sovremenogo angliyskogo yazyka).” Grand PhD diss., Moskva.
4. Kyselyuk, Nataliya. 2008. “Verbal'ni ta neverbal'ni zasoby aktualizatsiyi emotsiynoho stanu radosti v khudozhn'omu dyskursi (na materialy anhlomovnoyi prozy XX-XXI stolit').” PhD diss., Luts'k.
5. Kozyarevych, Liana. 2006. “Verbal'ni y neverbal'ni zasoby empatyzatsiyi dialohichnoho dyskursu (na materialy anhlomovnoyi prozy XX stolittya).” PhD diss., Kyiv.

6. Makarov, Mihail. 2003. *Osnovy teorii diskursa*. Moskva: Gnozis.
7. Maksymenko, Yuliya. 2014. "Nominativne pole "Interes" u suchasnomu anhlovnomu khudozhn'omu dyskursi: semantychnyy ta prahmatychnyy aspekty." PhD diss., Kyiv.
8. Odarchuk, Nataliya. 2009. *Vidmova : semantychnyy ta prahmatychnyy aspekty*. Luts'k : RRV "Vezha" Volyn. nats. un-tu im. Lesi Ukrayinky.
9. Pocheptsov, Georgi. 1981. "Predlozhenye." In *Teoretycheskaya hrammatyka sovremennoho anhlyyskoho yazyka*, edited by Y. P. Yvanova., V. V. Burlakova and G. G. Pocheptsov, 161–281. Moskva.
10. Serl', Dzhon R. 1986. "Chto takoe rechevoy akt?" In *Novoe v zarubezhnoy lynchvystyke. Vyp. 17. Teoryya rechevykh aktov*, 151–169. Moskva.
12. Susov, Yvan. 2009. *Lynchvystycheskaya prahmatyka*. Vynnytsa : Nova Kn..
13. Chernyak, Oksana. 2005. "Strukturno-semantychni ta komunikatyvno-prahmatychni osoblyvosti vysloven' osudu (na materiali anhlovnoho khudozhn'oho dyskursu)." PhD diss., Kyiv.
14. Barrett, J. S. 2014. *Ascension*. Lulu Press, Inc..
15. Berry, Chris J. 2015. *The Guardian of Nemisia*. AuthorHouse.
16. Bukowski, Charles. 2002. *Ham on Rye*. HarperCollins.
17. Fawkes, David. 2014. *The Cloth Elephant*. Memoirs Publishing.
18. Flynn, Vince. 2010. *The Third Option*. Pocket Star.
19. Gingell, W. R. 2017. *Spindle*. Pronoun.
20. Jackson, Shirley. 2017. *Just an Ordinary Day*. Penguin UK.
21. Martin, A. E. 1994. *Common People*. Wakefield Press.
22. Peacock, Wilbur S. 2014. *Uranian Justice*. eStar Books.
23. Plath, Sylvia. 2005. *The Bell Jar*. FABER&FABER.
24. Richdale, Ross. 2017. *Catalyst*. XinXii.
25. Schmoke, Jeff. 2009. *Oblivion II*. AuthorHouse.
26. Smith, Laird. 2014. *The Red Dress*. AuthorHouse.
27. Weber, David, and John Ringo. 2001. *March to the Sea*. Baen Books.
28. Wyndham, Lewis. 2010. *Tarr*. Oxford: OUP.

Бойчук Валентина. Прагматические особенности пессимистических высказываний. В статье исследованы прагматические факторы, определяющие особенности коммуникативного поведения пессимиста. Выявлены структурные особенности пессимистического речевого акта, четырехуровневая структура которого традиционно представлена локутивным, иллокутивным, пропозициональным и перлокутивным актами. Локутивный акт заключается в озвучивании коммуникантом пессимистических диспозиций, атрибуций и настроений. Установлено, что основными иллокуциями адресанта-пессимиста являются такие: информирование адресата о пессимистическом видении ситуации, в которой оказались собеседники; информирование адресата о пессимистической самооценке коммуниканта-пессимиста; подтверждение пессимистического мировоззрения адресанта; получение психологической поддержки от адресата; выражение пессимистического настроения, вызванного как внутренними диспозициями, так и внешними причинами; передача эмоционального состояния адресанта. Принимая во внимание информационно-кодую модель коммуникации, пропозициональную составляющую пессимистического речевого акта, которая является отграниченным от субъективного содержания показателем суждения, описано в терминах предметного и акционального фреймов. Определены перлокутивные цели коммуниканта-пессимиста: заставить адресата изменить мировоззренческие установки; заставить адресата изменить поведение; навязать свое субъективное мнение; осуществить эмоциональное воздействие на адресата; изменить психологическое состояние и настроение адресата путем порождения сомнения, неуверенности, безнадежности, недоверия, разочарования и других психологических состояний и эмоциональных реакций, которые актуализируют качественные признаки пессимизма. Выявлено, что возможность эксплицитного выражения в поверхностной структуре речевого акта показателя прагматического компонента значения лежит в основе интерпретации характера его иллокутивной силы. Доказано, что в прямых пессимистических речевых актах адресант эксплицируется в форме личного местоимения первого лица *I*, а иллокутивная сила отражает пропозициональное содержание высказывания, которое передается лексемами-идентификаторами пессимизма. Прагматичный компонент косвенных пессимистических речевых актов – имплицированный.

Ключевые слова: пессимистическое высказывание, речевой акт, иллокуция, пропозициональный акт, перлокутивная цель.

Boichuk Valentyna. Pragmatic Features of Pessimistic Utterances. The article highlights pragmatic factors that determine the peculiarities of pessimistic communicative behavior. Structural features of a pessimistic speech act, four-level structure of which is traditionally represented by a locutionary act, illocutionary act, propositional act and a perlocutionary act, are revealed. A locutionary act is a performance of a pessimistic utterance, that is, a verbal expression of pessimistic dispositions, attributions and moods.

It was proved that main illocutions of a pessimistic communicant are: informing the addressee of a pessimistic vision of the situation in which the interlocutors found themselves; informing the addressee of the addresser's pessimistic self-esteem; support of the pessimistic worldview of the addresser; receiving psychological support from the addressee; expression of an addresser's pessimistic mood, caused by both internal dispositions and external causes; imparting the emotional state of the addresser.

Taking into account the information-code model of communication, a propositional component of a pessimistic speech act, which is separated from the subjective content by the indicator of judgment, is described in terms of thing and action frames.

The perlocutional goals of a pessimistic communicant are revealed: to urge the addressee to change the world-view; to urge the addressee to change his/her behavior; to make an addressee share addresser's subjective opinion; to make an emotional impact on the addressee; to change the psychological state and mood of the addressee by generating doubt, uncertainty, hopelessness, distrust, disappointment and other psychological states and emotional reactions that actualize qualitative features of pessimism.

It is found out that the possibility of explicit expression of the pragmatic component of meaning indicator in the surface structure of a pessimistic speech act is the basis for the interpretation of the nature of its illocutionary force. It is proved that in direct pessimistic speech acts the addresser is explicated by a personal pronoun of the first person *I*, and the illocutionary force reflects the propositional meaning of an utterance, which is expressed by the lexical units which identify pessimism. The pragmatic component of indirect pessimistic speech acts is implicated.

Key words: pessimistic utterance, speech act, illocution, propositional act, perlocutional goal.

УДК 811.111'37:811.161.2'37

Тетяна Бондар, Оксана Склянчук

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ КАТАСТРОФА / CATASTROPHE В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

У статті розглянуто вербалізатори концепту КАТАСТРОФА / CATASTROPHE в українській та англійській мовах. Звернуто увагу на лексичне значення і внутрішню форму слів, що репрезентують досліджуваний концепт. Виявлено, що основними лексемами-вербалізаторами концепту КАТАСТРОФА / CATASTROPHE виступають лексеми *катастрофа* та *catastrophe*.

Аналіз україномовного та англійськомовного газетного дискурсу та результати вільного асоціативного експерименту, проведеного серед носіїв української та англійської мов, уможливило визначення ядра номінативного поля досліджуваного концепту. Ядерну зону номінативного поля концепту CATASTROPHE утворюють лексеми *disaster*, *cataclysm* та *tragedy*, периферію – *devastation*, *destruction*, *damage*, *fear*, *death*, *war*, *hurricane*, *flood*. До ядра номінативного поля концепту КАТАСТРОФА належать такі елементи, як *аварія*, *війна*, *геноцид*, *Чорнобильська катастрофа*, *смерть*. Компонентами периферії є *трагедія*, *катаклізм*, *крах*, *біда*, *паніка*, *вибух*, *ураган*, *землетрус*, *цунамі*, *авіакатастрофа*.

Асоціативний експеримент показав, що для більшості інформантів з України катастрофа – це авіакатастрофа, аварія, Чорнобиль. Англійці найчастіше інтерпретують катастрофу як стихійне лихо або землетрус.

Ключові слова: концепт, вербалізатор, номінативне поле, ядро, периферія, асоціативний експеримент.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасне мовознавство приділяє значну увагу дослідженню взаємозв'язку мови із ментальністю та культурою народу. Мову вивчають у її функціонуванні в соціумі. Зіставне вивчення національних мов дає змогу визначити спільні та відмінні риси, а також з'ясувати особливості світогляду, світосприйняття певного народу. Аналіз, збереження та конструювання інформації відбувається у свідомості людини у формі концептів, які є базовими одиницями ментальної репрезентації знань. Оскільки мова надає найбільш природний доступ до свідомості людини, виявлення та аналіз мовних репрезентантів концептів відіграють надзвичайну велику роль у дослідженні наповнення концептів у різних лігвокультурах.